

تأثیر بحران مالی بر کیفیت گزارشگری مالی

دکتر سید کاظم ابراهیمی*

علی بهرامی نسب**

رضا ممشلی***

چکیده

مدیران شرکت‌هایی که با بحران مالی مواجه شده‌اند، به دلیل کاهش سودآوری و در نتیجه کاهش قیمت سهام و پاداش خود، انگیزه‌های بالایی برای استفاده از اقلام تعهدی اختیاری و دستکاری سود دارند. انجام چنین اعمالی منجر به کاهش کیفیت سود و کاهش کیفیت اطلاعات مالی می‌گردد. بنابراین، در شرایط بحران مالی اطمینان و اعتماد سرمایه‌گذاران به سیستم گزارشگری مالی ضعیف شده و تعیین کیفیت حسابداری از اهمیت بالایی برخوردار است. هدف اصلی پژوهش حاضر، تعیین اثر بحران مالی بر کیفیت گزارشگری مالی است. در این پژوهش اطلاعات مالی ۹۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی بازه زمانی ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۳ بررسی شده است. نتایج پژوهش با استفاده از الگوی رگرسیون چند متغیره

* استادیار حسابداری، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

** کارشناس ارشد حسابداری، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

*** دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

نویسنده مسئول مقاله: سید کاظم ابراهیمی (Email: kebrahimi@semnan.ac.ir)

تاریخ پذیرش: ۹۶/۵/۲۸

تاریخ دریافت: ۹۵/۱۱/۲۶

و روش داده‌های تابلویی با اثرات ثابت و تصادفی، نشان داد که بحران مالی اثر منفی و معناداری بر هموارسازی سود، ارتباط ارزشی سود و محافظه‌کاری شرطی دارد، ولی ارتباط معنا-داری بین بحران مالی با محافظه‌کاری غیرشرطی یافت نشد.

واژه‌های کلیدی: بحران مالی، هموارسازی سود، ارتباط ارزشی سود، محافظه‌کاری.

مقدمه

حسابداری، ابزاری برای انتقال اطلاعات مالی شرکت‌هاست تا استفاده‌کنندگان با بهره‌گیری از آن توانایی اتخاذ تصمیمات خود را به‌دست آورند. از این رو، اعداد و ارقام ارائه‌شده از مجرای سیستم اطلاعاتی حسابداری دارای اهمیت ویژه‌ای است؛ زیرا اطلاعات حسابداری در اتخاذ تصمیم‌های اقتصادی (برای مثال، توزیع منابع، تخصیص سرمایه‌ها، میزان مالیات و سایر منابع) مؤثر هستند. از این رو، اطلاعات حسابداری با کیفیت می‌تواند در بهینگی تخصیص منابع مؤثر باشد. یکی از مهم‌ترین و محوری‌ترین اعداد حسابداری، سود حسابداری است که مبنای بسیاری از الگوهای تصمیم‌گیری مالی است. در واقع، می‌توان سود حسابداری را یکی از محصولات اصلی نظام حسابداری هر واحد اقتصادی دانست. موضوع سود تا حدی تأثیرگذار بوده است که می‌توان سود را در مرکزیت هرگونه بحث و اظهارنظر حسابداری مشاهده کرد. با این حال، سود، معجون نهایی‌ای است که کیمیای حسابداری آن را می‌آفریند و به کام استفاده‌کنندگان می‌ریزد (جمالیان پور و ثقفی، ۱۳۹۲). البته، گاهی ممکن است همین سود حسابداری به دلایل متنوعی از کیفیت لازم برخوردار نباشد و به جای آنکه به استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی کمک نماید، موجبات گمراهی آنان را فراهم آورد. یکی از دلایل مهمی که ممکن است سبب تغییر در کیفیت سود حسابداری شود، بحران‌های مالی است که اخیراً گریبانگیر شرکت‌های بسیاری شده و مشکلات زیادی را برای آنان فراهم آورده است.

بحران مالی بر ارزش اطلاعات حسابداری تأثیر گذار است. در کشورهای تحت تأثیر بحران مالی، محتوای اطلاعاتی سود در طول دوره بحران به طور قابل توجهی کاهش یافته است

(ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۵). بر همین اساس و در پی رسوایی‌های مالی اخیر، اطمینان و اعتماد سرمایه‌گذاران به سیستم گزارش‌گری مالی ضعیف شده و کیفیت سود به عنوان یک عامل مهم در تعیین اعتبار و قابلیت اعتماد ارقام گزارش شده پدیدار شده است (سجادی و محمدی، ۱۳۸۹).

با توجه به مطالب بیان شده و همچنین، با توجه به این که کاهش کیفیت سود موجب برداشت‌های نادرست استفاده‌کنندگان از این مهم‌ترین منبع اطلاعاتی حسابداری می‌شود و در نهایت، باعث اتخاذ تصمیمات نادرست آنان می‌گردد، در این پژوهش سعی شده است به این موضوع پرداخته شود که آیا شرکت‌هایی که دچار بحران مالی هستند، کیفیت سود آنها تغییر می‌نماید و این تغییر سبب عدم اتکاء پذیری به سود گزارش شده آنها می‌گردد؟ در واقع در این پژوهش سعی شده است که اثر بحران مالی موجود در برخی شرکت‌ها را بر کیفیت سودشان مورد بررسی قرار دهیم.

مبانی نظری پژوهش

بحران مالی و کیفیت گزارشگری مالی

سال‌های اخیر در حالی سپری شد که جهان در عرصه اقتصادی، شاهد ورشکستگی شرکت‌های عظیم نظیر انرون، ورلد کام، گلوبال کروسینگ، رابرت مکسول، سویس ایر، و فلیپ هولزمن بود. نتایج پژوهش‌ها نشان داد در اواخر عمر این شرکت‌ها و نزدیک به ورشکستگی‌شان، گزارشگری در این شرکت‌ها از کیفیت لازم برخوردار نبوده و این شرکت‌ها در سطح پایینی از کیفیت گزارشگری قرار داشته‌اند. از طرفی کیفیت سود نیز بخش مهمی از کیفیت گزارشگری است که سهامداران بالفعل و بالقوه (سرمایه‌گذاران) توجه زیادی به مقدار سود گزارش شده دارند (منعم و فرشادفر^۱، ۲۰۰۷).

هموارسازی سود، ارتباط ارزشی سود و محافظه کاری که از ویژگی‌های مهم کیفیت سود به حساب می‌آید، تأثیر مستقیمی بر کیفیت گزارشگری مالی دارند. وجود بحران مالی ممکن است سبب تغییراتی در هر یک از این سه شاخص نامبرده شود که باعث کاهش کیفیت گزارشگری مالی می‌شود که این خود موجبات گمراهی استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی را فراهم آورده و باعث افزایش ریسک سرمایه‌گذاری به دلیل عدم تخصیص بهینه منابع شده و در نهایت منجر به کاهش ثروت سهامداران می‌شود (پرساکیس و ایتریدیس^۲، ۲۰۱۵).

انگیزه برای مدیریت سود در سال‌هایی که وضعیت مالی شرکت نامطلوب بوده و نشانه‌هایی از حرکت به سمت بحران مالی برای مدیر پدیدار می‌شود، به منظور پنهان نمودن عملکرد ضعیف شرکت افزایش می‌یابد. به این دلیل، ارزش سود به عنوان یکی از مهم‌ترین اهداف گزارشگری عملکرد و تعیین ارزش شرکت که در حقیقت مهم‌ترین اهداف گزارشگری است، مورد تردید واقع شده و اعتبار آن را مخدوش می‌سازد (ظریف فرد و همکاران، ۱۳۸۷).

محافظه کاری حسابداری که یکی از مفاهیم بنیادی در حسابداری است، در طول بحران مالی مورد توجه قرار می‌گیرد، زیرا این طور به نظر می‌رسد که در مواقع بحران مالی، مدیران واحدهای تجاری مایل به انتقال اطلاعات و اخبار خوب به بازار سرمایه هستند تا بدین وسیله، از کاهش ارزش شرکت، جلوگیری نمایند. از طرفی دیگر، برخی نظریه پردازان بر این باورند که محافظه کاری حسابداری، از طریق به تأخیر انداختن شناخت اخبار خوب مانند سود، رفتار جانبدارانه مدیر را در شناسایی سود خنثی می‌کند (اسلامی بیگدلی و همکاران، ۱۳۹۰).

نتیجه پژوهش‌های متعدد نشان می‌دهد که تصمیم‌گیرندگان، به سود بیشتر از هر معیار دیگری اتکاء می‌کنند. اهمیت صورت سود و زیان در آن است که امکان پیش‌بینی گردش وجوه نقد در آینده و همچنین ارزیابی عملکرد مدیریت را فراهم می‌کند. از طرفی باید به این

نکته نیز توجه شود که امکان دارد سود به عنوان مهم ترین منبع اطلاعاتی، منعکس کننده عملکرد واقعی شرکت ها و مدیریت آنان نباشد، زیرا به دلیل قابلیت انعطاف ذاتی استانداردهای حسابداری، تفسیر و به کارگیری روش های حسابداری در بسیاری از موارد تابع قضاوت و اعمال نظر مدیران می شود (خوش طینت و اسماعیلی، ۱۳۸۶). به همین علت، علاوه بر کمیت سود، باید به کیفیت آن نیز توجه شود. در صورتی که سود از کیفیت لازم برخوردار نباشد، سرمایه گذاران (اعم از سهامداران و اعتباردهندگان) در پیش بینی و برآورد جریان نقدی آتی که پایه و اساس ارزیابی سرمایه گذاران از اوراق بهادار شرکت و ارائه اعتبار به شرکت تلقی می شود، با ابهام مواجه خواهند شد. با افزایش ابهام در مورد آینده، یا به تعبیری دیگر افزایش ریسک سرمایه گذاری در شرکت، تمایل سرمایه گذاران (اعم از سهامداران و اعتباردهندگان) به سرمایه گذاری در شرکت می تواند کاهش یابد. تداوم این امر می تواند در بلندمدت موجب ایجاد مشکلات مالی برای شرکت شود و ایجاد مشکلات مالی در هر شرکتی در صورتی که تداوم یابد، می تواند بر آغاز افزایش مضاعف ریسک شرکت و افزایش مشکلات در تأمین مالی برای بازپرداخت اصل و بهره دیون شرکت شده و شرکت را در مسیر [بحران مالی و در نهایت] ورشکستگی قرار دهد (دستگیر و همکاران، ۱۳۹۱).

پیشینه تجربی پژوهش

پرساکیس و ایاتریدیس (۲۰۱۵) به پژوهشی با عنوان «کیفیت سود تحت بحران مالی» پرداختند. آنها با پژوهش بر روی شرکت های معتبر از ۱۸ کشور توسعه یافته و ۱۳۷۰۹۱ سال-شرکت، اثر بحران مالی سال ۲۰۰۸ را روی شرکت ها مورد بررسی قرار دادند. آنها شرکت ها را به سه دسته تقسیم نمودند: دسته اول، شرکت هایی از کشورهای با اقتصاد خارجی قوی و سیستم قوی اجرای قوانین. دسته دوم، شرکت هایی از کشورهای متکی به اقتصاد داخلی و سیستم خوب اجرای قوانین. دسته سوم، شرکت هایی از کشورهای متکی به اقتصاد داخلی با سیستم

ضعیف اجرای قوانین. نتایج نشان داد در طی بحران مالی، ارتباط ارزشی و هموارسازی سود دسته اول نسبت به دسته دوم و سوم بیشتر است، اما میزان محافظه کاری دسته اول نسبت به دسته دوم و سوم کمتر است، ولی به طور کلی در طی بحران مالی هموارسازی سود، ارتباط ارزشی سود و محافظه کاری شرطی کاهش می‌یابد و کیفیت سود نیز به سبب آن کاهش می‌یابد.

لوو^۳ (۲۰۱۲) در طی پژوهشی رابطه بین کیفیت سود، ریسک‌پذیری و ارزش شرکت‌ها را قبل و بعد از بحران مالی سال ۲۰۰۸ مورد بررسی قرار داد و دریافت شرکت‌های با کیفیت سود پایین‌تر (کیفیت ارقام تعهدی بالاتر) که نشان دهنده کیفیت گزارشگری پایین‌تری نیز هستند، درجه ریسک‌پذیری بالاتری دارند و پس از دوران بحران مالی نیز همچنان ریسک‌پذیری بیشتری دارند. دلخوش و مالک (۱۳۹۵) در پژوهشی به نقش کیفیت سود در پیش‌بینی ورشکستگی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. برای این منظور از اطلاعات ۱۲۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۲ استفاده شده است. به منظور سنجش کیفیت سود از الگوی فرانسیس و به منظور سنجش ورشکستگی از الگوی آلمن استفاده شده است. نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش حاکی از توانایی کیفیت سود در پیش‌بینی ورشکستگی شرکت‌ها است.

اعتمادی و عبدلی (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان «هموارسازی سود و عملکرد قیمت سهام در بحران مالی» انجام دادند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن بود که در شرکت‌های بدون بحران مالی، هموارسازی سود با بازده سهام و بازده غیر عادی سهام رابطه منفی و معناداری دارد، در حالی که در شرکت‌های دارای بحران مالی هموارسازی سود با بازده سهام رابطه مثبت و معناداری دارد، اما با بازده غیرعادی سهام رابطه معناداری ندارد. ولی پور و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی تأثیر مدیریت سود بر کیفیت سود شرکت‌های دارای بحران مالی پرداختند. داده‌های ۳۲ شرکت دارای بحران مالی و ۸۲ شرکت دیگر در طول سال‌های ۱۳۸۳

الی ۱۳۸۸ مورد بررسی قرار گرفت. معیار شناسایی شرکت‌های دارای بحران مالی شمول ماده ۱۴۱ قانون تجارت است. یافته‌های پژوهش نشان داد که در آزمون محافظه‌کاری مشروط برخلاف انتظار، هر دو گروه از روش‌های حسابداری غیرمحافظه‌کارانه استفاده نمودند. بنابراین، با وجود اعمال بیشتر مدیریت سود در شرکت‌های دارای بحران مالی، کیفیت سود اندازه‌گیری شده با معیار محافظه‌کاری مشروط در هر دو گروه یکسان بوده و تفاوتی نداشت.

جمالیان‌پور و ثقفی (۱۳۹۲) به بررسی اقلام تعهدی غیرمنتظره، انحراف محافظه‌کاری و بحران مالی پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که در اکثر موارد رابطه بحران مالی با خصوصیت‌های برآمده از ویژگی‌های کیفی سود رابطه معناداری داشته است. پژوهش مذکور با تقسیم بندی شرکت‌های مختلف در چهار پرتفوی بر حسب میزان سلامت مالی به این نتیجه رسید که در اکثر موارد، ارتباط در پرتفوی آخر (شرکت‌های ناسالم از منظر بحران مالی) به مراتب دارای معناداری بیشتر نسبت به شرکت‌های موجود در سایر پرتفوی‌ها است.

جبارزاده‌کنگرلویی و همکاران (۱۳۸۸) به بررسی ارتباط بین هموارسازی سود و ورشکستگی شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آنان نشان داد بین هموارسازی سود و ورشکستگی شرکت‌ها در مرحله نهفتگی ارتباط معناداری وجود ندارد، اما بین هموارسازی سود و ورشکستگی شرکت‌ها در مرحله کسری وجه نقد و عدم قدرت پرداخت دیون مالی و تجاری ارتباط معناداری وجود دارد و همچنین بین هموارسازی سود و ورشکستگی شرکت‌ها در مرحله عدم قدرت پرداخت دیون کامل (ورشکستگی کامل)، ارتباط معناداری وجود دارد.

فرضیه‌های پژوهش

با توجه به مبانی نظری پژوهش و پیشینه آن، فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر تدوین شده‌اند:

فرضیه اول: بحران مالی اثر معناداری بر هموارسازی سود دارد.

فرضیه دوم: بحران مالی اثر معناداری بر ارتباط ارزشی سود دارد.
 فرضیه سوم: بحران مالی اثر معناداری بر محافظه‌کاری شرطی دارد.
 فرضیه چهارم: بحران مالی اثر معناداری بر محافظه‌کاری غیرشرطی دارد.

روش تحقیق

داده‌های مورد نیاز پژوهش حاضر از لوح فشرده ره‌آورد نوین و سایت کدال جمع‌آوری شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار ایویو زانجام شده است. جامعه آماری پژوهش، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۳ هستند. در این پژوهش، نمونه‌گیری با استفاده از روش حذفی انجام شده است. معیارهای اعمال شده به منظور انتخاب نمونه و همچنین نمونه‌نهایی پژوهش به شرح جدول شماره ۱ بوده است.

جدول شماره ۱. روش انتخاب نمونه

ردیف	تعداد شرکت‌ها
۱	کل شرکت‌هایی که تا پایان سال ۱۳۹۳ عضو بورس بودند ۴۸۱
۲	شرکت‌هایی که طی سال ۱۳۸۱-۱۳۹۳ از بورس حذف شده‌اند و یا دارای وقفه معاملاتی طولانی بودند ۱۸۸
۳	شرکت‌های واسطه‌گری مالی ۸۴
۴	شرکت‌هایی که دوره مالی آنها پایان اسفند ماه نبوده است ۶۷
۵	شرکت‌هایی که در طی دوره بررسی (۱۳۸۱-۱۳۹۳) تغییر سال مالی داشتند ۱۰
۶	شرکت‌هایی که اطلاعات مالی آنها در دسترس نبوده است ۴۲
	تعداد نمونه انتخاب شده ۹۰

پس از اعمال محدودیت‌های فوق، تعداد شرکت‌های انتخابی ۹۰ شرکت بوده است و در مجموع تعداد ۱۱۷۰ سال شرکت مورد بررسی قرار گرفته است.

الگوهای پژوهش

الگوهای پژوهش که به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش به پیروی از تحقیق پرساکیس و

ایاتریدیس (۲۰۱۵) تدوین شده است به شرح زیر است:

$$ES_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 CRISIS_{it} + \alpha_2 OLEV_{it} + \alpha_3 SIZE_{it} + \alpha_4 SALE_{it} + \alpha_5 CFO_{it} + \varepsilon_{it} \quad (۱)$$

$$P_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 CRISIS_{it} + \alpha_2 E_{it} + \alpha_3 BV_{it} + \alpha_4 E_{it} * CRISIS_{it} + \alpha_2 OLEV_{it} + \alpha_3 SIZE_{it} + \alpha_4 SALE_{it} + \alpha_5 CFO_{it} + \varepsilon_{it} \quad (۲)$$

$$EXCO_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 CRISIS_{it} + \alpha_2 OLEV_{it} + \alpha_3 SIZE_{it} + \alpha_4 SALE_{it} + \alpha_5 CFO_{it} + \varepsilon_{it} \quad (۳)$$

$$ANCO_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 CRISIS_{it} + \alpha_2 OLEV_{it} + \alpha_3 SIZE_{it} + \alpha_4 SALE_{it} + \alpha_5 CFO_{it} + \varepsilon_{it} \quad (۴)$$

که در رابطه‌های فوق، ES: هموارسازی سود، CRISIS: بحران مالی، OLEV: اهرم مالی، SIZE: اندازه شرکت، SALE: رشد فروش، CFO: وجه نقد عملیاتی، ε : جزء خطا، P: قیمت پایان سال سهام و E: سود هر سهم، BV: ارزش دفتری هر سهم، $E_{it} * CRISIS$: متغیر تعدیل گر، EXCO: محافظه کاری شرطی و ANCO: محافظه کاری غیر شرطی است.

نحوه اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق

متغیر مستقل تحقیق

بحران مالی (CRISIS): در این تحقیق معیار وجود بحران مالی در یک شرکت شامل سه مورد زیر است (اعتمادی و عبدلی، ۱۳۹۴):

۱. کسب سه سال متوالی زیان (زیان عملیاتی، زیان خالص یا زیان انباشته) (جانتادج، ۲۰۰۶)؛

۲. سود تقسیمی هر سال نسبت به سال قبل بیش از ۴۰ درصد کاهش پیدا کرده باشد (جانتادج، ۲۰۰۶)؛

۳. مشمول ماده ۱۴۱ قانون تجارت باشد (بر اثر زیان‌های وارده حداقل ۵۰ درصد سرمایه شرکت از میان رفته باشد).

چنانچه شرکتی یکی از این سه شرط را داشته باشد، دارای بحران محسوب می‌شود. به شرکت‌هایی که دارای بحران مالی هستند مقدار ۱ و بقیه شرکت‌ها مقدار ۰ داده شده است.

جدول شماره ۲. پراکندگی مشاهدات (سال- شرکت) بحران مالی

ردیف	سال- شرکت	شرح
۱	۳۷	کسب سه سال متوالی زیان (زیان عملیاتی، زیان خالص یا زیان انباشته)
۲	۲۱۸	سود تقسیمی هر سال نسبت به سال قبل بیش از ۴۰ درصد کاهش پیدا کرده باشد
۳	۹	مشمول ماده ۱۴۱ قانون تجارت باشد
۴	(۴۱)	مشاهدات مشترک در بین سه شرط
	۲۲۳	مجموع مشاهدات بحرانی مالی

متغیرهای وابسته

هموارسازی سود: برای سنجش هموارسازی سود از الگوی لئوز^۵ و همکاران (۲۰۰۳) استفاده شده است. بر اساس این الگو هموارسازی سود به صورت زیر محاسبه می‌گردد:

$$Smooth_{it} = \frac{\sigma(CFO_{it}/TotalAssets_{it-1})}{\sigma(Earn_{it}/TotalAssets_{it-1})} \quad (۴)$$

که در آن؛ $Smooth_{it}$: هموارسازی سود؛ σ : انحراف معیار؛ CFO_{it} : وجه نقد عملیاتی دوره جاری؛ $TotalAssets_{it-1}$: جمع دارایی‌های ابتدای سال؛ $Earn_{it}$: سود خالص دوره جاری است.

قیمت سهام: متغیر وابسته به منظور آزمون ارتباط ارزشی سود در فرضیه دوم پژوهش است. منظور از قیمت سهام، آخرین قیمت سهام در سال مورد نظر است.

محافظه کاری شرطی: برای اندازه‌گیری محافظه کاری شرطی از الگوی باسو (۱۹۹۷) استفاده شده است. در این الگو ضریب β_3 نشان دهنده درجه محافظه کاری شرطی است و هرچه میزان β_3 بیشتر باشد، به معنای بزرگتر بودن درجه محافظه کاری شرطی خواهد بود.

$$\frac{E_{it}}{P_{it-1}} = \beta_0 + \beta_1 R_{it} + \beta_2 D_{it} + \beta_3 RD_{it} + \varepsilon_{it} \quad (۵)$$

که در آن؛ P: قیمت پایان سال سهام؛ E: سود هر سهم؛ R: نرخ بازده سهام شرکت؛ و D: متغیری مجازی است که در صورتی که بازدهی مثبت باشد این متغیر صفر است و در صورتی که بازدهی منفی باشد، یک است.

محافظه کاری غیرشرطی: برای اندازه گیری محافظه کاری غیرشرطی از الگوی **بیور و ریان**^۶ (۲۰۰۰) استفاده شده است که به صورت زیر است:

$$ANCO = \frac{BV_{it}}{MV_{it}} \quad (۶)$$

که در آن؛ BV_{it} : ارزش دفتری هر سهم در سال جاری؛ و MV_{it} : ارزش بازار هر سهم در سال جاری است.

متغیرهای کنترلی تحقیق

اهرم (OLEV): نتایج تحقیقات پیشین نشان می دهد که اهرم مالی بالا به طور بالقوه باعث افزایش استفاده از اقسام تعهدی و سایر انتخاب های حسابداری افزایش دهنده سود می گردد. دلیل این کار تلاش در جهت پیش گیری از تخلف مفاد قراردادهای بدهی است. از طرف دیگر، افزایش اهرم مالی با کاهش میزان رفتارهای فرصت طلبانه مدیران باعث کاهش مدیریت سود و در نتیجه افزایش کیفیت سود می گردد (احمدی مقدم، ۱۳۹۴). این نسبت از تقسیم بدهی های بلند مدت بر جمع دارایی ها محاسبه می گردد (پرساکیس و ایاتریدیس، ۲۰۱۵).

اندازه شرکت (SIZE): اندازه شرکت به عنوان فاکتوری از میزان در دسترس بودن اطلاعات مورد استفاده قرار می گیرد. به این معنا که اطلاعات شرکت های بزرگ بیش از شرکت های کوچک در دسترس همگان قرار می گیرد و این موضوع باعث کاهش عدم تقارن اطلاعاتی در شرکت های بزرگ می گردد. پژوهش ها نشان می دهد که شرکت های بزرگ به دلیل کاهش هزینه های سیاسی و شرکت های کوچک برای اجتناب از زیان تمایل به استفاده از اقسام تعهدی و مدیریت سود دارند (احمدپور و منتظری، ۱۳۹۰). این نسبت از طریق لگاریتم فروش شرکت سنجیده می شود (پرساکیس و ایاتریدیس، ۲۰۱۵).

رشد فروش (SALE): یکی از معیارهای مورد توجه مالکان شرکت ها رشد فروش و سودآوری است. لذا، شرکت هایی که در سال جاری نتوانسته اند به رشد فروش مناسبی دست یابند برای

جلوگیری از نارضایتی سهامداران و اجتناب از کاهش سود اقدام به دستکاری و افزایش سود از طریق اقلام تعهدی می‌نمایند (پرساکیس و ایاتریدیس، ۲۰۱۵). این نسبت بر اساس تغییرات فروش سال جاری نسبت به سال قبل به دست می‌آید (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۵).

وجه نقد عملیاتی (CFO): مبلغ جریان‌های ناشی از فعالیت‌های عملیاتی، یکی شاخص‌های اصلی ارزیابی این موضوع است که عملیات واحد تجاری تا چه میزان به جریان‌های وجه نقد کافی به منظور بازپرداخت وام‌ها، نگهداشت توان عملیاتی واحد تجاری و پرداخت سود سهام، منجر شده و انجام سرمایه‌گذاری‌های جدید را بدون تمسک به منابع خارج از واحد تجاری، میسر کرده است (کمیته تدوین استانداردهای حسابداری، ۱۳۹۵) همچنین با توجه به اینکه پایین بودن مبلغ جریان‌های نقدی عملیاتی و یا منفی بودن آن یکی از نشانه‌های درماندگی مالی است، لذا این انتظار وجود دارد که میزان جریان‌های نقدی بر استفاده از اقلام تعهدی اختیاری و کیفیت سود تاثیرگذار باشد (پرساکیس و ایاتریدیس، ۲۰۱۵). این نسبت از تقسیم وجه نقد عملیاتی به جمع دارایی‌ها محاسبه می‌گردد (پرساکیس و ایاتریدیس، ۲۰۱۵).

به دلیل این که تمام متغیرهای وابسته پژوهش، شاخص‌های کیفیت سود هستند، لذا متغیرهای کنترلی الگوهای رگرسیونی شبیه یکدیگر هستند.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی و همبستگی متغیرها

به منظور کسب شناخت بیشتر درباره نمونه آماری و متغیرهای مورد مطالعه، خلاصه وضعیت آمار توصیفی متغیرهای تحقیق محاسبه گردیده است. جدول شماره ۳ نمایی کلی از آمار توصیفی متغیرها را نشان می‌دهد.

در یک الگوی رگرسیون چنانچه همبستگی بین متغیرهای مستقل زیاد باشد، ممکن است منجر به مخدوش شدن نتایج شود. منظور از همبستگی بالا، همبستگی شدید یعنی بیش از ۰/۵۰ است. همانگونه که در جدول شماره ۵ مشاهده می شود، همبستگی بیشتر از ۰/۵۰ وجود ندارد.

آزمون پنل^۶ و یا پول بودن^۸ داده‌ها

برای آزمون داده‌ها ابتدا باید پنل و یا پول بودن داده‌ها تشخیص دهیم. برای این کار از آزمون F لیمر استفاده می شود. اگر سطح معناداری آن کمتر از ۰/۰۵ باشد داده‌ها پنل (تابلویی) هستند و در غیر این صورت پول (ترکیبی) هستند. بعد از مشخص شدن نوع داده‌ها باید اثرات ثابت و تصادفی بودن آنها را مشخص نمود. برای این کار از آزمون هاسمن استفاده می شود، در این آزمون اگر سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ باشد، اثرات ثابتند و در غیر این صورت اثرات تصادفی هستند.

جدول شماره ۳. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	میانگین	میانه	حد اکثر	حداقل	انحراف معیار
ES	۱/۵۰	۱/۱۳	۱۹/۶۹	۰/۰۲	۱/۳۲
CRISIS	۰/۱۹	۰/۰۰	۱/۰۰	۰/۰۰	۰/۳۹
OLEV	۰/۱۰	۰/۰۵	۱/۱۰	۰/۰۰	۰/۱۶
SIZE	۸/۵۳	۸/۲۸	۱۵/۲۰	۴/۲۰	۱/۸۰
SALE	۰/۲۵	۰/۱۸	۴/۴۱	-۰/۹۳	۰/۴۶
CFO	۰/۸۳	۰/۱۰	۱۹۱/۰۹	-۶۷/۹۶	۸/۹۰
P	۸۴۱/۱	۴۲۹	۱۲۲۰۸	۳۵	۱۲۰۵/۱
BV	۲۰۲/۹۹	۱۸۲	۱۲۷۲	-۲۸۲۳	۲۳۱/۰۵
E	۸۹۱/۲۶	۵۹۳	۹۲۰۴	-۷۲۹۳	۱۳۴۰/۴
EXCO	۰/۰۲	۰/۰۶	۳/۷۲	-۸/۲۰	۰/۴۴
R	۰/۲۳	-۰/۰۵	۳۲/۸۳	-۱/۰۰	۱/۴۱
ANCO	۰/۵۰	۰/۴۰	۴/۹۷	-۳/۱۲	۰/۶۵
MV	۸۳۱/۵	۴۴۰	۱۰۸۱۶	۳۵	۱۱۴۶/۷

برای بررسی پایایی متغیرها، از آزمون لوین لین چو و فیشر کای اسکوار استفاده شده است. با توجه به سطح معناداری هر یک از آزمون‌ها، در سطح ۹۵ درصد می‌توان گفت متغیرهای مستقل و کنترلی طی دوره مورد پژوهش پایا بوده‌اند.

جدول شماره ۴. نتایج آزمون مانایی

نام متغیر	لوین لین چو	آماره	فیشر کای اسکوار	آماره	نتیجه آزمون‌ها
ES	۰/۰۰۰	-۳۱/۴۱۴	۰/۰۰۰	۴۲۳/۹۲	مانا
OLEV	۰/۰۰۰	-۹/۰۱۳	۰/۰۰۰	۳۳۰/۳۷	مانا
SIZE	۰/۰۰۰	-۸/۶۷۳	۰/۰۰۰	۳۶۲/۶۳	مانا
SALE	۰/۰۰۰	-۱۳/۸۷۱	۰/۰۰۰	۸۲۱/۹۰	مانا
P	۰/۰۰۰	-۷۴/۵۲۸	۰/۰۰۰	۵۶۳/۶۸	مانا
BV	۰/۰۰۰	-۱۶۱۹/۵	۰/۰۰۰	۳۵۵/۴۰	مانا
E	۰/۰۰۰	-۱۲۴/۹۳	۰/۰۰۰	۳۷۳/۶۱	مانا
EXCO	۰/۰۰۰	-۴/۴۱۰	۰/۰۰۰	۴۴۳/۵۸	مانا
R	۰/۰۰۰	-۱۷/۲۵۰	۰/۰۰۰	۸۱۹/۷۶	مانا
ANCO	۰/۰۰۰	-۹/۳۴۴	۰/۰۰۰	۳۶۱/۹۴	مانا
MV	۰/۰۰۰	-۷۴/۱۰	۰/۰۰۰	۵۴۳/۹۶	مانا
BV	۰/۰۰۰	-۱۶۱۹/۵	۰/۰۰۰	۳۵۵/۴۰	مانا

* این آمار فقط برای متغیرهای پیوسته (غیر صفر و یک) بیان شده است.

در یک الگوی رگرسیون چنانچه همبستگی بین متغیرهای مستقل زیاد باشد، ممکن است منجر به مخدوش شدن نتایج شود. منظور از همبستگی بالا، همبستگی شدید یعنی بیش از ۰/۵۰ است. همانگونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، همبستگی بیشتر از ۰/۵۰ وجود ندارد.

آزمون فرضیه‌های تحقیق

الف. فرضیه اول: بحران مالی اثر معناداری بر هموارسازی سود دارد.

نتایج مربوط به تجزیه و تحلیل الگوی رگرسیون خطی فرضیه اول تحقیق به شرح جدول شماره ۷ است. برای بررسی معناداری کل الگو از آماره F استفاده می‌گردد. با توجه به سطح

معناداری آماره F محاسبه شده در جدول شماره ۵ (معناداری الگو ۰/۰۰۰) مشخص می‌گردد که الگو معنادار بوده و حداقل یکی از ضرایب الگوی رگرسیونی مخالف صفر است. برای بررسی برقرار بودن فرض عدم خود همبستگی در نتایج حاصل از معادله رگرسیونی، از آزمون دوربین واتسون استفاده گردید. مقدار دوربین واتسون برابر با ۱/۹۱۴ است که با توجه به جدول مقادیر دوربین واتسون بیانگر این موضوع است که بین باقیمانده‌ها خود همبستگی نوع اول وجود ندارد. نتایج الگو نشان دهنده آن است که بین متغیر مستقل بحران مالی با متغیر وابسته هموارسازی سود رابطه معناداری وجود دارد. همچنین با توجه به ضریب به دست آمده برای متغیر مستقل (۰/۳۷۶-) می‌توان نتیجه گرفت که یک رابطه منفی بین متغیر مستقل و وابسته وجود دارد و با افزایش بحران مالی، هموارسازی سود کاهش می‌یابد، بنابراین فرضیه اول تحقیق تأیید می‌شود. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده در نتایج برآورد شده الگوی رگرسیونی فرضیه تحقیق برابر با ۰/۲۲۷ است که این مقدار بیانگر این مطلب است که حدود ۲۳٪ رفتار متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی توضیح داده می‌شود.

جدول شماره ۵. نتایج همبستگی بین متغیرهای مستقل و کنترلی

CFO	SALE	SIZE	LEV	CRISIS	
				۱/۰۰	CRISIS
			۱/۰۰	۰/۲۶	LEV
		۱/۰۰	-۰/۱۲	-۰/۰۸	SIZE
	۱/۰۰	-۰/۱۰	۰/۰۴	-۰/۲۳	SALE
۱/۰۰	-۰/۰۴	-۰/۱۳	۰/۳۱	۰/۱۵	CFO

ب. فرضیه دوم: بحران مالی اثر معناداری بر ارتباط ارزشی سود دارد.

نتایج مربوط به تجزیه و تحلیل الگوی رگرسیون خطی فرضیه دوم به شرح جدول شماره ۸ است که برای بررسی معناداری کل الگو از آماره F استفاده می‌گردد. با توجه به احتمال آماره F محاسبه شده در جدول شماره ۸ (سطح معناداری الگو ۰/۰۰۰) مشخص می‌گردد که الگو

معنادار بوده و حداقل یکی از ضرایب الگوی رگرسیونی مخالف صفر است. برای بررسی برقرار بودن فرض عدم خود همبستگی در نتایج حاصل از معادله رگرسیونی، از آزمون دوربین واتسون استفاده گردید. مقدار دوربین واتسون برابر با $2/307$ است که با توجه به جدول مقادیر دوربین واتسون بیانگر این موضوع است که بین باقیمانده‌ها خود همبستگی نوع اول وجود ندارد. نتایج الگو نشان دهنده آن است که بین متغیر مستقل بحران مالی با متغیر ارتباط ارزشی سود، رابطه معناداری وجود دارد؛ همچنین با توجه به این که ضریب به دست آمده برای متغیر مستقل ($-0/396$)، می‌توان نتیجه گرفت که یک رابطه منفی بین متغیر مستقل و وابسته وجود دارد و با افزایش بحران مالی میزان ارتباط ارزشی سود کاهش می‌یابد، بنابراین فرضیه دوم تحقیق تأیید می‌شود. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده در نتایج برآورد شده الگوی رگرسیونی فرضیه دوم برابر با $0/5993$ است که این مقدار بیانگر این مطلب است که حدود 60% رفتار متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی توضیح داده می‌شود، که این امر بیانگر ارتباط بالای متغیرهای مستقل با متغیر وابسته و کنترلی است.

ج. فرضیه سوم: بحران مالی اثر معناداری بر محافظه کاری شرطی دارد.

نتایج مربوط به تجزیه و تحلیل الگوی رگرسیون خطی فرضیه سوم به شرح جدول شماره ۹ است که با توجه به احتمال آماره F محاسبه شده در جدول شماره ۹ (سطح معناداری الگو $0/000$) مشخص می‌گردد که الگو معنادار بوده و حداقل یکی از ضرایب الگوی رگرسیونی مخالف صفر است. برای بررسی برقرار بودن فرض عدم خود همبستگی در نتایج حاصل از معادله رگرسیونی، از آزمون دوربین واتسون استفاده گردید. مقدار دوربین واتسون برابر با $2/127$ است که با توجه به جدول مقادیر دوربین واتسون بیانگر این موضوع است که بین باقیمانده‌ها خود همبستگی نوع اول وجود ندارد. نتایج الگو نشان دهنده آن است که بین متغیر مستقل بحران مالی با متغیر وابسته محافظه کاری شرطی رابطه معناداری وجود دارد، همچنین با

توجه به اینکه ضریب به دست آمده برای متغیر مستقل (۰/۰۷۱-) می توان نتیجه گرفت که یک رابطه منفی بین متغیر مستقل و وابسته وجود دارد و با افزایش بحران مالی محافظه کاری کاهش می یابد، بنابراین فرضیه سوم تحقیق تأیید می شود. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده در نتایج برآورد شده الگوی رگرسیونی فرضیه سوم برابر با ۰/۲۴۴۴ است که این مقدار بیانگر این مطلب است که حدود ۲۴٪ رفتار متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی توضیح داده می شود.

جدول شماره ۶. نتایج آزمون اف- لیمر و هاسمن

فرضیه	نتایج آزمون اف- لیمر			نتایج آزمون هاسمن		
	آماره	احتمال	نتیجه	آماره	احتمال	نتیجه
فرضیه اول تحقیق	۴/۳۶۶	۰/۰۰۰۰	تابلویی	۵/۵۰۱	۰/۳۵۷۸	اثرات تصادفی
فرضیه دوم تحقیق	۱/۹۹۷	۰/۰۰۰۰	تابلویی	۵۱/۱۱	۰/۰۰۰۰	اثرات ثابت
فرضیه سوم تحقیق	۳/۴۰۳	۰/۰۰۰۰	تابلویی	۴۲/۳۹	۰/۰۰۰۰	اثرات ثابت
فرضیه چهارم تحقیق	۲/۱۳۷	۰/۰۰۰۰	تابلویی	۲۰/۳۲	۰/۰۰۱۱	اثرات ثابت

جدول شماره ۷. نتایج آزمون معناداری الگوی رگرسیون فرضیه اول

$$ES_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 CRISIS_{it} + \alpha_2 LEV_{it} + \alpha_3 SIZE_{it} + \alpha_4 SALE_{it} + \alpha_5 CFO_{it} + e_{it}$$

متغیرها	ضریب متغیر	آماره t	سطح معناداری
مقدار ثابت الگو (α_0)	۴/۴۱۰	۶/۳۲۵	۰/۰۰۰
بحران مالی (CRISIS)	-۰/۳۷۶	-۳/۷۷۲	۰/۰۰۰
اهرم (LEV)	-۰/۱۶۷	-۰/۴۴۲	۰/۶۵۸
اندازه شرکت (SIZE)	-۰/۲۰۶	-۴/۰۱۰	۰/۰۰۰
رشد فروش (SALE)	-۰/۰۶۳	-۰/۸۰۷	۰/۴۲۰
وجه نقد عملیاتی (CFO)	-۰/۰۲۲	-۰/۸۹۳	۰/۳۷۲
ضریب تعیین	۰/۲۹۱	سطح معناداری الگو	۰/۰۰۰
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۲۲۷	دوربین واتسون	۱/۹۱۴
		تعداد مشاهدات	۱۰۹۴

جدول شماره ۸. نتایج آزمون معناداری الگوی رگرسیون فرضیه دوم

$$P_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 CRISIS_{it} + \alpha_2 E_{it} + \alpha_3 BV_{it} + \alpha_4 E_{it} * CRISIS_{it} + \alpha_2 OLEV_{it} + \alpha_3 SIZE_{it} + \alpha_4 SALE_{it} + \alpha_5 CFO_{it} + e_{it}$$

متغیرها	ضریب متغیر	آماره t	سطح معناداری
مقدار ثابت الگو (α_0)	۱۱۱۲/۱۸	۱/۶۹۱	۰/۰۹۱
بحران مالی (CRISIS)	۱۷۳/۱۵	۲/۵۵۸	۰/۰۱۱
سود هر سهم (E)	۰/۳۸۵	۱۱/۴۵۸	۰/۰۰۰
ارزش دفتری هر سهم (BV)	۰/۲۴۱	۱/۲۹۲	۰/۱۹۷
$E * CRISIS$	-۰/۳۹۶	۰/۲۹۴	۰/۰۰۰
اهرم (LEV)	-۲۴/۵۰۶	-۰/۰۷۱	۰/۹۴۳
اندازه شرکت (SIZE)	-۵۸/۸۹۲	-۱/۲۰۹	۰/۲۲۷
رشد فروش (SALE)	۴۵/۲۴۸	۰/۷۷۱	۰/۴۴۱
وجه نقد عملیاتی (CFO)	۱۱/۸۰۷	۰/۷۰۷	۰/۴۸۰
ضریب تعیین	۰/۶۳۷۵	سطح معناداری الگو	۰/۰۰۰۰
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۵۹۹۳	دوربین واتسون	۲/۳۰۷
آماره F	۱۶/۷۱۰	تعداد مشاهدات	۱۰۳۰

د. فرضیه چهارم: بحران مالی اثر معناداری بر محافظه کاری غیرشرطی دارد.

نتایج مربوط به تجزیه و تحلیل الگوی رگرسیون خطی فرضیه چهارم به شرح جدول شماره ۱۰ است که با توجه به احتمال آماره F محاسبه شده در جدول شماره ۱۰ (معناداری الگو ۰/۰۰۰) مشخص می‌گردد که الگو معنادار بوده و حداقل یکی از ضرایب الگوی رگرسیونی مخالف صفر است. برای بررسی برقرار بودن فرض عدم خود همبستگی در نتایج حاصل از معادله رگرسیونی، از آزمون دوربین واتسون استفاده گردید. مقدار دوربین واتسون برابر با ۲/۲۱۶ است که با توجه به جدول مقادیر دوربین واتسون بیانگر این موضوع است که بین باقیمانده‌ها خود همبستگی نوع اول وجود ندارد. نتایج الگو نشان دهنده آن است که بین متغیر مستقل بحران مالی با محافظه کاری غیرشرطی رابطه معناداری وجود ندارد، دلیل آن هم بدان

جهت است که محافظه کاری غیرشرطی فارغ از اخبار بد است و در بازار سهام، بحران مالی نوعی خبر بد تلقی می شود، بنابراین فرضیه چهارم تحقیق تأیید نمی شود.

جدول شماره ۹. نتایج آزمون معناداری الگوی رگرسیون فرضیه سوم

$$EXCO_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 CRISIS_{it} + \alpha_2 LEV_{it} + \alpha_3 SIZE_{it} + \alpha_4 SALE_{it} + \alpha_5 CFO_{it} + e_{it}$$

متغیرها	ضریب متغیر	آماره t	سطح معناداری
مقدار ثابت الگو (α_0)	۰/۹۶۵	۳/۹۸۶	۰/۰۰۰
بحران مالی (CRISIS)	-۰/۰۷۱	-۱/۹۶۲	۰/۰۵۰
اهرم (LEV)	-۰/۱۳۶	-۰/۹۴۲	۰/۳۴۶
اندازه شرکت (SIZE)	-۰/۰۶۹	-۳/۸۱۶	۰/۰۰۰
رشد فروش (SALE)	۰/۰۲۳	۰/۷۲۴	۰/۴۶۹
وجه نقد عملیاتی (CFO)	-۰/۰۰۱	-۰/۰۸۶	۰/۹۳۲
ضریب تعیین	۰/۳۰۹۰	سطح معناداری الگو	۰/۰۰۰۰
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۲۴۴۴	دوربین واتسون	۲/۱۲۷
آماره F	۴/۷۷۷	تعداد مشاهدات	۱۰۹۹

جدول شماره ۱۰. نتایج آزمون معناداری الگوی رگرسیون فرضیه چهارم

$$ANCO_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 CRISIS_{it} + \alpha_2 LEV_{it} + \alpha_3 SIZE_{it} + \alpha_4 SALE_{it} + \alpha_5 CFO_{it} + e_{it}$$

متغیرها	ضریب متغیر	آماره t	سطح معناداری
مقدار ثابت الگو (α_0)	-۰/۰۸۶	-۰/۱۰۴	۰/۹۱۷
بحران مالی (CRISIS)	-۰/۰۵۲	-۱/۱۵۱	۰/۲۵۰
اهرم (LEV)	-۱/۲۹۱	-۴/۲۷۹	۰/۰۰۰
اندازه شرکت (SIZE)	۰/۰۵۱	۰/۸۵۹	۰/۳۹۰
رشد فروش (SALE)	-۰/۰۰۲	-۰/۱۸۳	۰/۸۵۵
وجه نقد عملیاتی (CFO)	-۰/۰۰۹	-۰/۶۳۵	۰/۵۲۶
ضریب تعیین	۰/۶۹۱۱	سطح معناداری الگو	۰/۰۰۰۰
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۶۰۰	دوربین واتسون	۲/۲۱۶
آماره F	۲۲/۱۸۷	تعداد مشاهدات	۱۰۳۸

نتیجه‌گیری و پیشنهادهای پژوهش

فرضیه اول پژوهش به بررسی اثر بحران مالی بر هموارسازی سود پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد که بحران مالی اثر معناداری بر هموارسازی سود دارد و نوع اثر آن منفی است و با افزایش بحران مالی، هموارسازی سود کاهش می‌یابد. این نتایج بیانگر این است که زمانی که شرکت‌ها دچار بحران مالی می‌گردند، استمرار سودآوری آنها در دوره‌های آتی کاهش می‌یابد و سود دچار نوسان می‌شود، نوسان به وجود آمده سبب از بین بردن پایداری سود در دوره‌های آتی می‌شود و مدیران به دلیل افزایش نوسانات شدید سود، امکان هموارسازی سود را همانند دوره‌های قبل از بحران مالی ندارند، اما ممکن است برخی مدیران با دستکاری بیش از حد سود جهت هموارسازی آن در دوران بحران مالی باعث به وجود آمدن پدیده شوم مدیریت سود مصنوعی می‌شوند که در صورت آگاهی سرمایه‌گذاران از این پدیده منجر به عدم خرید این نوع سهام از سوی سرمایه‌گذاران می‌شود که سرانجام منجر به کاهش شدید قیمت سهام شرکت مورد نظر می‌گردد. این نتایج با پژوهش انجام شده توسط پرساکیس و ایاتریدیس (۲۰۱۵) و جبارزاده کنگرلویی و همکاران (۱۳۸۸) مطابقت دارد.

فرضیه دوم پژوهش به بررسی اثر بحران مالی بر ارتباط ارزشی سود پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد که بحران مالی اثر معناداری بر ارتباط ارزشی سود دارد و نوع اثر آن منفی است و با افزایش بحران مالی، ارتباط ارزشی سود کاهش می‌یابد. این نتایج بیانگر این است که زمانی که شرکت‌ها دچار بحران مالی می‌گردند، از ارتباط بین سود گزارش شده و سایر اطلاعات گزارش شده کاسته شود و سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان نتوانند تحلیل درستی نسبت به قدرت پیش‌بینی عملیات آتی شرکت و خرید و فروش سهام این شرکت‌ها داشته باشند. این نتایج با پژوهش انجام شده توسط پرساکیس و ایاتریدیس (۲۰۱۵) مطابقت دارد.

فرضیه سوم و چهارم پژوهش به بررسی اثر بحران مالی بر محافظه کاری شرطی و غیرشرطی پرداخته است. نتایج پژوهش نشان داد که بحران مالی اثر معناداری بر محافظه کاری شرطی دارد و نوع اثر آن منفی است و با افزایش بحران مالی، میزان محافظه کاری شرطی کاهش می‌یابد. ولی بین بحران مالی و محافظه کاری غیرشرطی رابطه معناداری یافت نشد. همان طور که بیان شد انگیزه برای کاهش میزان محافظه کاری در سال‌هایی که وضعیت مالی شرکت نامطلوب بوده و نشانه‌هایی از حرکت به سمت بحران مالی برای مدیر پدیدار می‌شود، به منظور پنهان نمودن عملکرد ضعیف شرکت افزایش می‌یابد. این نتایج بیانگر این است که مدیران شرکت‌هایی که با بحران مالی مواجه شده‌اند، به دلیل کاهش سودآوری و در نتیجه کاهش قیمت سهام و پاداش خود، انگیزه‌های بالایی برای استفاده از اقلام تعهدی اختیاری و دستکاری سود و در نتیجه کاهش میزان محافظه کاری دارند، انجام چنین اعمالی منجر به کاهش کیفیت سود و کاهش کیفیت اطلاعات مالی می‌گردد، لذا این امر بر محافظه کاری اثر منفی خواهد داشت. بنابراین، در شرایط بحران مالی ضعیف شدن اطمینان و اعتماد سرمایه‌گذاران به سیستم گزارشگری مالی از جمله پیامدهای بحران مالی است. نتایج فرضیه سوم پژوهش مطابق با پژوهش انجام شده توسط پرساکیس و ایاتریدیس (۲۰۱۵) و مخالف با پژوهش ولی‌پور و همکاران (۱۳۹۲) است و نتیجه فرضیه چهارم با پژوهش پرساکیس و ایاتریدیس (۲۰۱۵) مطابقت دارد.

یکی از مهم‌ترین محدودیت‌های تحقیق حاضر، کمبود تحقیقات مشابه داخلی و خارجی در خصوص این پژوهش است که محقق را در مقایسه یافته‌های خود با محدودیت مواجه نموده است.

با توجه به اینکه در تحقیق حاضر رابطه منفی بین بحران مالی با هموارسازی سود، ارتباط ارزشی سود و محافظه کاری شرطی تأیید شده است، بنابراین به سرمایه‌گذاران و تحلیل‌گران

مالی توصیه می‌گردد تا در هنگام خرید و ارزیابی سهام شرکت‌هایی که دچار بحران مالی می‌باشند، به این موضوع توجه نمایند که هموارسازی سود، ارتباط ارزشی سود و محافظه‌کاری در این شرکت‌ها کاهش می‌یابد و بر مبنای سود دوره جاری نمی‌توان ارزیابی درستی نسبت به سهام مورد نظر داشت و آن را مورد معامله قرار داد. در صورت استفاده از اطلاعات صورت‌های مالی همچون سود گزارش شده به منظور مورد معامله قرارداد سهام این گونه شرکت‌ها (شرکت‌های بحران زده مالی) موجبات گمراهی استفاده‌کنندگان فراهم شده که باعث افزایش ریسک سرمایه‌گذاری به دلیل عدم تخصیص بهینه منابع شده و در نهایت منجر به کاهش ثروت سرمایه‌گذاران می‌شود.

یادداشت‌ها

1. Monem and Farshadfar	2. Persakis and Iatridis
3. Lu	4. Jantadej
5. Leuz	6. Beaver and Ryan
7. Panel Data	8. Pool Data

منابع

- ابراهیمی، سید کاظم؛ بهرامی‌نسب، علی؛ احمدی‌مقدم، منصور. (۱۳۹۵). رابطه بین تصمیمات تأمین مالی با انواع مدیریت سود. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۸(۳۰)، ۸۳-۱۰۲.
- احمدپور، احمد؛ منظری، هادی. (۱۳۹۰). نوع مدیریت سود و تأثیر اندازه شرکت، ساختار مالکیت و حاکمیت شرکتی بر آن. پیشرفت‌های حسابداری، ۳(۲)، ۱-۳۵.
- احمدی مقدم، منصور. (۱۳۹۴). بررسی ارتباط بین محدودیت در تأمین مالی، تصمیمات تأمین مالی و ریسک جریان نقدی آزاد با انواع مدیریت سود. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سمنان.
- اسلامی بیگدلی، غلامرضا؛ نیکومرام، هاشم؛ بنی مهد، بهمن؛ میرسپاسی، نیلوفر. (۱۳۹۰). محافظه‌کاری حسابداری و بحران مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش تحلیل اوراق بهادار، شماره ۹، ۱۲۵-۱۴۶.
- اعتمادی، حسین؛ عبدلی، لیلا. (۱۳۹۴). هموارسازی سود و عملکرد قیمت سهام در بحران مالی. حسابداری مالی، ۷(۲۵)، ۱-۲۸.

جبارزاده کنگرلویی، سعید؛ خدایار یگانه، سعید؛ پوررضا سلطان احمدی، اکبر. (۱۳۸۸). بررسی ارتباط بین هموارسازی سود و در ماندگی مالی شرکت‌ها در بورس اوراق بهادار تهران. *حسابداری مالی*، (۲)۱، ۸۰-۶۰.

جمالیان پور، مظفر؛ ثقفی، علی. (۱۳۹۲). اقلام تعهدی غیرمنتظره، انحراف پایداری سود و بحران مالی. *دانش حسابداری*، (۱۲)۴، ۳۳-۷.

خوش طینت، محسن؛ اکبری، مرتضی. (۱۳۸۶). ارزیابی متغیرهای مؤثر بر اعتبار پیش‌بینی سود توسط مدیریت. *مطالعات تجربی حسابداری مالی*، (۱۹)۵، ۴۹-۲۱.

دستگیر، محسن؛ حسین‌زاده، علی حسین؛ خدادادی، ولی؛ واعظ، سیدعلی. (۱۳۹۱). کیفیت سود در شرکت‌های درمانده مالی. *پژوهش‌های حسابداری مالی*، (۱)۴، ۱۶-۱.

دلخوش، محمد؛ مالک، زهرا. (۱۳۹۵). نقش اقلام تعهدی فعالیت‌های تأمین مالی در پیش‌بینی بازده سهام و سود تقسیمی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *پژوهش‌های مدیریت و حسابداری*، ۲۵، ۷۵-۸۷.

سجادی، سید حسین؛ محمدی، کامران. (۱۳۸۹). مفهوم کیفیت سود و روش‌های ارزیابی آن. www.jit.blogfa.com.

ظریف‌فرد، احمد. (۱۳۸۷). شناسایی و تحلیل عوامل مرتبط با ارزیابی کیفیت سود بنگاه‌های اقتصادی ایران. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، دانشگاه تهران.

کمیته تدوین استانداردهای حسابداری. (۱۳۹۵). استاندارد شماره ۲ حسابداری، صورت جریان وجه نقد. سازمان حسابرسی.

ولی‌پور، هاشم؛ طالب‌نیا، قدرت‌الله؛ جوانمرد، علی. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر مدیریت سود بر کیفیت سود شرکت‌های دارای بحران مالی. *دانش حسابداری*، (۱۳)۴، ۱۰۳-۷۵.

Accounting Standards Committee. (2016). *Accounting Standard, No. 2, cash flow statements*. Audit Organization [In Persian].

Ahmadi Moghadam, M. (2015). The relationship between restrictions on financing, financing decisions and risk free cash flow with earnings management. *M.Sc Thesis*, Semnan University [In Persian].

Ahmadpur, A., Montazeri, H. (2011). Type of earnings management and the impact of company size, ownership structure and corporate governance on it. *Journal of Accounting Advances*, 3(2), 1-35 [In Persian].

Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 24(1), 3-37.

Beaver, W., Ryan, S. (2000). Biases and lags in book value and their effects on the ability of the book-to-market ratio to predict book return on equity. *Jouranal of Accounting Research*, 38(1), 127-148.

- Dastgir, M., Hosseinzadeh, A., Khodadadi, V., Vaez, S.A. (2012). Earning quality in failed firms. *Journal of Financial Accounting Research*, 1(4), 1-16 [In Persian].
- Delkhosh, M., Malek, Z. (2016). The role of accruals of financing activities in predicting stock returns and dividend (companies admitted to Tehran Stock Exchange). *Journal of Management and Accounting Research*, 25, 75-87.
- Ebrahimi, S.K., Bahraminasab, A., Ahmadi Moghadam, M. (2016). The reallion between financing financing decisions earnings management. *Research in Financial Accounting and Auditing*, 8(30), 83-102 [In Persian].
- Eslami Bigdeli, G.R., Nickomaram, H., Banimahd, B., Mirsepasi, N. (2011). Accounting conservatism and the financial crisis of listed companies in Tehran Stock Exchange. *Journal of Financial Knowledge Analysis of Securities*, 9, 125-146 [In Persian].
- Etemadi, H., Abduli, L. (2015). Earning smoothing and stock price performance in the financial crisis. *Journal of Financial Accounting*, 25(7), 1-28 [In Persian].
- Jabbarzadeh, S., Khodayar, S., Soltan Ahmadi, A. (2009). The relationship between income smoothing and financial distress companies in the Tehran Stock Exchange. *Journal of Financial Accounting*, 2(1), 60-80 [In Persian].
- Jamalianpur, M., Saghafi, A. (2013). Accruals unexpected deviation of conservatism and the financial crisis. *Journal of Accounting knowledge*, 12(4), 7-23 [In Persian].
- Jantadej, P., (2006). Using the combination of cash flow components to predict finance distress. *Ph.D Dissertation*, the graduate college at the University of Nebraska.
- Khoshtinat, M., Akbari, M. (2008). Evaluation of the variables affecting the predictive validity profit by management. *Journal of Accounting Empirical Studies*, 19(5), 21-49.
- Leuz, C., Nanda, D., Wysocki, P.D. (2003). Earnings management and investor protection: an international comparison. *Journal of Financial Economics*, 69(3), 505-527.
- Lu, C.W. (2012). Earnings quality, risk-taking and firm value: Evidence from Taiwan. *International Proceedings of Economics Development and Research*, 50, 119-123.
- Monem R.M., Farshadfar, S. (2007). Has earning quality declined overtime? www.accg.mq.edu.au/Accg_docs/pdf/seminar_papers/2007E,Quality,Monem.
- Persakis, A., Iatridis, G.E. (2015). Earnings quality under financial crisis: A global empirical investigation. *Journal of Multinational Financial Management*, 30(2015), 1-35.
- Sajadi, S.H., Mohammadi, K. (2010). The concept of profit quality and its evaluation methods. www.jit.blogfa.com [In Persian].

- Valipur, H., Taleb Nia, G.A., Javanmard, S.A. (2012). Effect of earnings management on earnings quality firms with financial crisis. *Journal of Accounting Knowledge*, 13(4), 75-103 [In Persian].
- Zariffard, A. (1999). Identify and analyze the factors associated with economic evaluation of the quality of the firm's profits. *Ph.D. Dissertation*, faculty of Tehran University Management [In Persian].